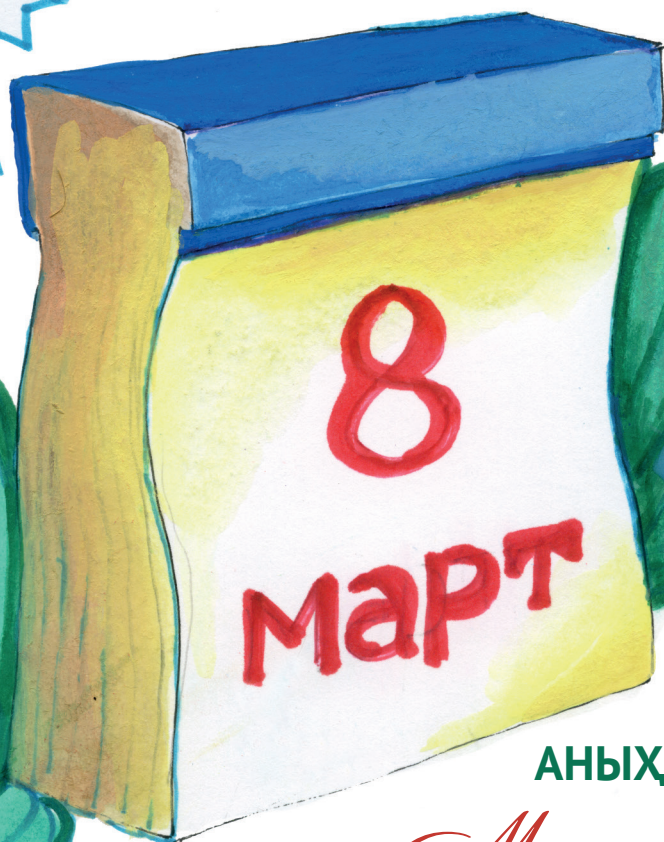

№2, 2023 ш.

АМЦАБЗ

АНЫХЭА

Март ааба

Аадын рапхьатәи амшкәа руак – Март ааба – ахәса ирныхәоуп. Абри аены анацәа, андуцәа, аехәшьцәа ашәт шытцәрақәа хамтас ирыртәит, ирыдныхәалоит.

Ари аныхәа алкааны иазгәартәижьтәи акраатцәуеит. Ацсны акырза иацәыхароу, иахьа Германия хәа изышьтоу атәылафәы дынхон Клара Цеткин хәа адунеи ажәларқәа зегьы рразкы аиғьтәразы, чыдала ахәса ртагылазаашьа удаф ралгаразы аусура ду мѡапызгоз пхәыск. Уи лнапы злакыз аускәа шырацәазгы, зегь реиха лыхьз адхәалоуп 1910 шықәсазы ллагалажәала Копенгаген имѡапысыз ахәса адунеижәларбжьаратәи 2-тәи рконференцияфәы Март ааба Ахәса адунеижәларбжьаратәи рымш акәны иахьрыдыркылаз.

Абри аамтә инаркны иахьа уажәраанзагы ари амш гәырғьахә иаацны мшны, имшы лашаны, шәтыла италаханы имѡахьтцәуеит, насып лаша зцу ацсуа ѡнацәкәа рышкагы Ан, Анду, Аехәшьа рыргәырғьаразы.

Анацәа, Андуцәа, Аехәшьцәа, Ахәсақәа зегьы ишәыдныхәалазааит шәтыла италахау шәныхәа Март ааба! Уи иацзааит анасып лаша, агәабзиара, афәиара!

Баграт Шьынқэба

СЫҢСАДГЫЛ, УГӘЫНҚЫБЖЫ САҒАУЕИТ

Сыңсадгыл, угәынқыбжы сағауеит,
Ғынч сызлатәарызеи?
Рыңсы ухтныртцоит, уцеицәа еибашьюеит,
Сызхәартахарызеи?

Уи ахәыңбаҳча цәкьарас иқазтаз,
Уатәтәи хамш ауп иишыуаз!
Иан иҳалхәоузеи агыгшәыг дзаазаз,
Илымоузеи хәыхшыас?

Атақәажә дындәылцан лыфны дырхәит,
Ақәцәлцәкьагь лцәыргеит.
Атанкқәа најәлан қытақ аадырхәит,
Ғнызатәыкгы нымхеит!

Наңнатәгы идыруп: ақәылаф дшәииуп,
Иуафәра ихыхуп.
Уи джышуеит, дшышуеит, цсыла дымлашыуп,
Игәы акәзар – хахәлыыхуп.

Ғаңсадгыл иақәлаз ар еиқәных ртысны,
Шьала зымәа хызтыз,
Ғсыуа зхылахәо данымкәа Аңсны,
Нас уи аума изқәикыз?

Жәлар рышәи зышьталаз уи мра изқақхом,
Амағ шхам дагәылхуп.
Жәлар рышәи зышьталаз лағырз изқағөом,
Анышәцәкьа дацәымғыуп!

Октябрь 21, 1992, Члоу

Лиолиа Тәан-цха

АИААИРА

Мамзышьха, Мамзышьха,
Хбаагәара, хдоуха,
Дықәахцеит дпыххаа
Уа уцақа аға.

Аиааира, аиааира,
Ишьтышәх абирақ!
Аңсны цшза ахақәитра
Шәазықәпа нақ-аақ!

Хашьцәа нхытаа,
Аахыцаа зеггы,
Ацхақәа хышәца –
Ғаиниарцаз лассы!

Уа ухьз аыхуп,
Ухәынцоуп аинрал,
Гечба дцәыртцит,
Имырзит уи икәал!

Мамзышьха, Мамзышьха,
Ишьтышәх ҳа хбирақ...
Аңсны цшза ахақәитра
Шәазықәпа нақ-аақ!

1992, октябрь 10.

Саида Делпха

ЗЫЦСАДГЫЛ ИАКӘЫГОУ ИХӘАМҢА

Ирхаштхьюу атәыла сацоуп,
Ирхаштхьюу са сацуп уажәгы.
Ацәкәырп ирцәызхьюу са соуп,
Са соуп, аха срыцуп уеизгы.

Ажәван иацәфашьаз са соуп,
Изласхәари сымцахә шарку?
Адгыл иакәыгоу са соуп,
Изласхәари ххәа шакәу?

Ашәакәа инрыжыыз са соуп,
Ишцасхәари сгәыцәкьа шбылуа?
Гәаныла ишәацәажәо соуп,
Уахынла цәашькәак азыркуа.

Азыхькәа зыхьцәыуо са соуп,
Цәыуабжык шыта исаҳазом.
Идагәахаз аамта сацоуп,
Ашәак сара сзыхәа ирхәазом.

Иргәафу ахәкәа сырцоуп,
Ажәала са сыхәра гьазом.
Гәаныла ишәацәажәо соуп,
Са сныжыны цьаргы шәызцазом...

Сарион Ғаркыыл

ШӘГЫЛ ЗЕГЫ!

Җадгыл ҳапхьеит, ҳажәван ҳапхьеит:
«Аңсны ацеицәа, шәгыл зегы!»
Иахья инҳажыыз – уатәы иҳагхоит,
Аган шәавамхан азәгы!

Иахьюуп данубо ихатцаз,
Иахьюуп ианызбахо зегы –
Иахья зәыззаз, иахья ихьатцыз,
Дыңсит, уи дыкам зынзагы!

Аңсны ацеицәа, Аңсны ацеицәа,
Аңсны зыкәгәыгуа шәара шәоуп!
Шәаамта ааит, шәгыл агьеөцәа!
Шәаамта ааит, уи – уажәоуп!

Шәнеибац, шәнеибац, шәнеибац,
Аңсны бзиа избо зегы!
Ахақәитра мра кацеиларц,
Аңсынтәылан ескьынгы!

Мап, ахьатра залшом уаҳа –
Шәышытахь икоуп шәаб ишәхымс!
Ибоит Анцәа, ишәыдлом гәнаҳак –
Шәхыс! Икылкаан шәхыс!

О, ҳаиғацәазар – ҳаиғацәоуп,
Нас ҳаилгап иахьянахыс.
Иахныртцаз ахәрақәа рацәоуп –
Урт рзынгы шәхыс!

Шәхыс – Аңсынтәыла ахьзала,
Итаҳаз зыгы ршьа ауразы!
Шәхыс – ахақәитра ахьзала,
Шәхәыцкәа уатәтәи рцеипш азы!

Шәнеибац, шәнеибац, Аңсны ацеицәа,
Аңсны зыкәгәыгуа шәара шәоуп!
Шәаамта ааит, шәгыл агьеөцәа!
Шәаамта ааит, уи – уажәоуп!

1993, ииун.

Кэымф Ломиа

**АКЭА ДАЛАЛАН
ДНЕИУЕИТ АРЗАМЕТ**

Арзамет, Тарба ифырхайцара иазкны

Уи днеиуан аоныка, аоныка, аоныка,
Чацашыала, цшра-сахыала – зынза аныха!
Ацарахэа иаартны ионашэ ацацха –
Аныонашылара дахыццакуаз шака!..

Изхамцо ибла зыршанхаз акаамет,
Акэа далалан днеиуеит Арзамет!

...Гэмыста. Аеацсахт арцыс ицштэы,
Арзик, ахаан изымшыцыз акэты,
Азэа-цэа ахызкаауаз ауаэ ишыра,
Амца ицралан далагеит абылра.

Цсра зкэым афырхатцара ааирцшит,
Зэаазхаз атанккэа рыхкэа тапычэит.
Ишзахэоз шытахька идэыкэлеит агацэа,
Урт шныкэыпшыз афырхатца ихацэа.

Ашэыргэындакэа ирбон мбатэы ишаниаз,
Издырхуада, шакаэ ифацхыа икаиаз?
Уи днеиуан аоныка, аоныка, аоныка,
Чацашыала, цшра-сахыала – зынза аныха!

Иқалакь Акэа – зцэа циеыз ага,
Уажэ ишытан ифацхыа, ахы ларха...
Арзик агэра игон, имгакэа хара,
Ахы ишақэитхоз итэыла хэыч Ацсынра.

Аха уи дахымызеит, ахы мыжда дафашэеит,
Шарпыетцэеипш дэытцахан, хэылпыетцэеипш дташэеит!

Ани аби рыгэқэа нтачачеит, ргэырэа
Хызэеуада рыцкэын хазына иблакэа аныхэа?
Ацшзараз ацсыуак дцэыргатэхар цыара,
Ишэхэа, шыта, иабаахгои уи икачцара?..

...Еилгашт аибашыра, ахэра гыашт Ацсны,
Амцэыжэа шытнахшт, амч ссиркэа ртысны.
Аха аамта наскыаргы, Ацсадгылаз итахаз
Ишырыхычац ирыхычоит рышытахька инхаз...

Акэа уаха икамларцаз акаамет –
Акэа далалан днеиуеит Арзамет!
1993.

Алықса Цьонуа

АТЫНЧРАЗЫ АҚӘПАРА

Атынчра зақауы иртахыда,
Атынчразы зақауы қәпауыда!
Тынч анхара, тынч аңсшыара,
Тынч аазара, тынч ацара,
Тынч уныкәо, тынч уцәажәо, –
Тынч уғыхо, умыгәжәажәо,
Убри ауп иахья изызку,
Сыжәлар ақәпара изфәу.

Тынч уус уанахагыло,
Игәырғьо амра-шәэхәа уцыло,
Тынч унап иану уазхәыцуа,
Умч иаццо, уиааира рфыцуа,
Тынч ужьиуа, ашәа ухыуа,
Угәырғьабжь азауад ифныуа,
Убри ауп иахья изызку,
Сыжәлар ақәпара изфәу.

Тынч абахча дукәа еихоухарц,
Аеафра беиа шуоуа еицоухәарц,
Тынч уеыхәа-тоуган уақәтәан,
Уаалеифеирц адәду агәтан,
Нас чоухәа уцкьан, ушьхәа арбо,
Ргәы кәуцартә нак-аак узбо,
Убри ауп иахья изызку,
Сыжәлар ақәпара изфәу.

Тынч уонатафәы уаннеиуа,
Гәырәа умамкәа, угәы рызниеуа,
Изеигәырғьаша, изеилахаша,
Изырччаша, ргәы кәзцаша
Жәабжьк ухәар, игәнырымкылои,
Тынч имыцәои, тынч имгылои,
Убри ауп иахья изызку,
Сыжәлар ақәпара изфәу!

Ауафи ауафи ғыгеибамго,
Ауауы ишьразы бцъар еибамго,
Итынчза ажәларқәа еишьцәахарц,
Еилымшәо риашыара дыргәгәарц,
Адунеи зегь ықәзарц тынч,
Иаздырхарц рпашә, рцъынцъ,
Убри ауп иахья изызку,
Сыжәлар ақәпара изфәу.

АҚСАДГЫЛ АХЪЗАЛА

Ҳақсадгьыл ҳахъиз ауп,
Уи хан иахзылқызоуп,
Ҳа ҳзыхәа уи еиғу
Нас иарбан еақы?!
Ҳақсадгьыл ҳзаазаз ауп,
Разкымәа ҳзырбаз ауп,
Уи ауп гәыбылрала
Ҳаишьцәазтәыз зегьы.

Ишәтуеит ҳа ҳақсадгьыл,
Ихахъчоит уи ҳақсадкыл,
Ҳақсадгьыл ҳақсеипш
Иаабойт ескъынгы.
Ҳақсадгьыл ҳазыноуп,
Ҳақсадгьыл азыноуп,
Аус ду ҳаиааиуа
Изкахтәо ақхзы...

Ҳақсадгьыл ҳахъиз ауп,
Уи хан иахзылқызоуп,
Ҳа ҳзыхәан уи еиғу
Нас иарбан еақы?!
Ҳақсадгьыл ҳзаазаз ауп,
Разкымәа ҳзырбаз ауп,
Уи ауп гәыбылрала
Ҳаишьцәазтәыз зегьы?

Леонти Лабахәуа

АИАША

Бжбы ҫныҫуамызт, бжбы ҫнаҫуамызт,
Слампа аарла илашауан.

Сыгәтыхақәа уңсшыа хәа рхәомызт,
Схәыцра мшынха еилашуан.

Исыцран уи мцабз-қьюуқьадха,
Схәыцәыхәыцәуа амца скуан,
Астол игылаз саңхья иқьаадха,
Уигьы сымхәо сғьазкуан...

– Нан, бабақоу, нан, бҫыха...

– Нан, иухъзеи, нан, азыжә!

Насгыы уақәтәа, нан, хҫыхәа,
Ҳаи, сагандаз уан анышә!

Адәы унықәлап, пшак науурсып,
Ухәыцра ухаштып, сгәацапха,
Уаҫ ичқәынраз, ааи, абасоуп...
Нан, уареи амреи шәеицыпха!..

Са сыгәтыха, иснаҫом таха,
Адунеи сзықәу иазцаауеит...
Сгәеилгара уи атаххәа
Иасуеит, иасуеит, сгәы еицхауеит...

Сара исхәашам: напыла алым
Икасыжьроуп иңах, ихәынч...
Са сзыргәақуа қарам, малым
Сгәы касыршәхьеит уиаз тынч!..

Са сзыргәақуа имцабз-қьюуқьадха
Исыцроуп – ицәарцгыы қалом:
Саңхья иқәу абарт ақьаадқәарҫ
Аиаша ахәарцазын скалам!

Амца ацреитцон азә ича рхны
Ожә са сзыхәан ирымхәарц,
Иқамларцаз, ааи, иччархәны,
Иашәымтарцгыы сңьа аҫарз... –

Абри сыгәтыхоуп, иснаҫом таха –
Адунеи сзықәу иазцаауеит,
Сгәеилгара уи атаххәа
Иасуеит, иасуеит, сгәы еицхауеит!...

САНДУ

Сара сихаанзам сабду,
Аха дсымоуп иреиғыу анду.
Уи лзызырѡра акыр иаѡсоуп.
Лќаыш ажәала са саазоуп.

Сара сыдагыы җанду -
Илымоуп хѡык амаѡаѡа.
Җанеизнаго Аѡаратәи Аѡнду,
Даҗдылоит лара дгәыргьаѡа!

Садиа Кәыҗниа,
В. М. Комаров ихъз зху
Аќаатәи абжьаратә школ №6 аѡаѡы

Асахьақәа җылхит **Камачыҗ Шуген,**
В. М. Комаров ихъз зху
Аќаатәи абжьаратә школ №6 аѡаѡы

АПСНЫ

Ашьха дукэа са сырхысны,
Афныка ацара сафуп,
Са сыцсадгьыл Ацсынтэйлоуп,
Даара игэакьюуп, иразуп.

Ашьхеи рфаша са исызгэакьюуп,
Сгэы итыфуа ацсыуа ашэоуп,
Нас исыцхэала уи ашэа,
Ажэакэа рхэара мариоуп.

Ашьха дукэа са сырхысны,
Афныка ацара сафуп,
Цьара шэартарак каларгьы,
Сеыжэлоит, ухчатэуп.

Уа уоуми сгэыбылра,
Сыцсадгьыл лаша,
Умч зегьы еидкылан,
Амреицш укацха!

Убызшэоуп са сгэы итыфуа,
Шэак еицш исахауеит,
Уцшзара, усахья,
Жэлар рыба хнакуеит.

Диана Отырба,
*Н. А. Лакоба ихъз зху
Гэдоутатэи абжьаратэ
школ № 1 ацафы*

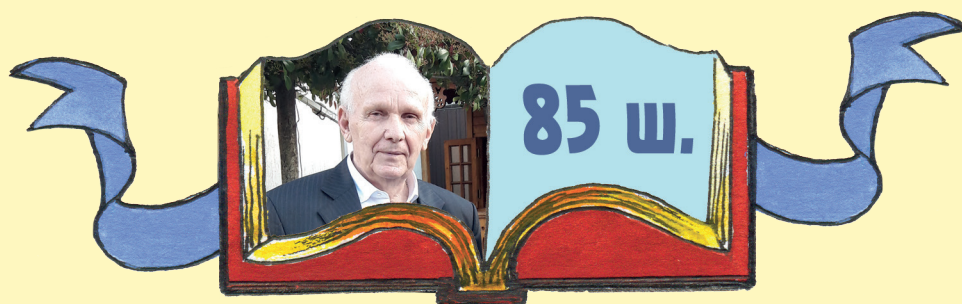
СФЫЗА

Дсымоуп сара афыза бзиа,
Илымоуп лара аказшьа бзиа.
Хайцхырааны хцатэхэқэа кхцдоит,
Лцшэа бзиала цхьяка хцоит.

Хатыр лықэыстоит сара,
Исыкалцо ахэгьы сшыоит.
Аифызара ихабжьоу хара,
Ишынахагзо агэра згоит!

Рабиа Кэыцниа,
*В. М. Комаров ихъз зху
Ақэатэи абжьаратэ школ №6 ацафы*

Никәала Кәытцина

АХАРГЪ

Дамеи иаңхья ашкол аҕны уаѡ дызнеиуамызт. Ашыыжь аҕаацѡа ҕыхаанза дкѡаѡза ииарҕа даақѡтѡон, нас аҕаңыхѡа иѡеаилахѡаны, какалк аакны, ақыҕа мѡа инаниршѡлон. Ашкол аҕынза акыр бжѡан. Амѡагь рацѡак ибзиамызт. Иаҳаракгьы амшцѡгьяқѡа рышьҕахь амѡа ңхастаханы иахьыҕаз хѡынҕѡарахон. Ҙшьақѡа захьзыз, иатѡарымбоз акѡарагьы анхыҕдлоз ыҕан. Аха убасҕангьы Дамеи акы дыннакыломызт. Ибахѡуақѡа ѡацѡ-ѡацѡза днарынгыланы азы дыруан, нас урҕ абахѡуақѡа уаѡы иахьимбаша ңѡара инаган инцѡыҕеитѡон, ашкол аҕнытѡ данаахынхѡуа дрынгыланы ѡаңхья азы даларырыҕц.

Абас, ииулакгьы, иагья имшцѡгья бааңсызаргьы, Дамеи ишѡыра кны зегь раңхья ашкол ашҕа дынҕалон.

Иахья ашыыжь, иѡеилахѡа-иѡеилаца ашҕа данынҕкѡоз, амш ишынеиманаҕѡара иҕан. Иеибарбылгѡо ажѡѡан иаатдалаз аҕҕа самсалқѡа рлакыҕақѡа цшѡаа-цшѡаа-за рыҕехыршѡааны адгьыл иахагылан.

– Нан, Дамеи, ақѡѡура иалагоит, аҳаргь га, – наишьҕалхѡеит иан Какашья, аха иара уи аамҕаз дышьҕхысаа, иан илхѡаз илымҳа инавжьны, агѡарабжьѡара дныбжьалт. Абжьааңнеиңш акѡымкѡа иахья маңк аҕара дагхашѡа дгылеит, насгьы бзиа ибомызт, иагья имшцѡгья бааңсызаргьы, аҳаргь иманы ашкол ахь аныҕѡара.

– Хѡычы ҕадыңь, ақѡа ихьзара дыҕѡуп, аҳаргь имгазеит, – хьяас иҕаңаны, Дамеи инаихьылыгзарц иаакнылңааз аҳаргь кны, амаҕурҕа абарҕа дыҕагылан Какашья.

Дамеи дыңцакы-ңцакуа амѡаду ианыршѡланы днеиуан. Аңҕақѡа еибарбылгѡо ажѡѡан ишатҕац иаңан. Кѡыдры шыҕаз ахырхырхѡа икыдхаѡа ақѡа леиуазшѡа игѡы инаҕон. Иҕаларын, уахь ақѡа ауҕѡкѡозаргьы.

«Макьяна ашкол аҕынза акыр бжѡѡуп» – дхѡыңуан Дамеи, – абыржѡы ақѡа анаасыхьза, акы сѡеит. Сыла ахьҕѡу умбо, азыңсы сѡыкѡкѡа ашкол аҕны снейшт. Жѡаха зынгьы Шьяшькѡа сыңсы даңшѡмахеит акѡымзар, сѡыскѡабарц сыҕан», – игѡы дааҕаңчеит.

Жѡаха зны хѡа Дамеи игѡалашѡѡоз амш аѡынгьы, абри иахьейңш, аңҕақѡа еилахѡашь ажѡѡан иаѡажьын. Ашкол аҕнытѡ дхынхѡаны аѡныҕа даауан, Хазарат иқѡаңҕа хѡа иахьяшьҕѡу дааиуан еиңш, ақѡа кыдхаѡа аѡаанахеит. Дамеи азныказ ишѡыра ихы инықѡкны, дыѡны иѡынеихеит, аха дшыѡуаз маңара аѡнынза дау-

- Изакаэизеи сызцоу?
- Уеидара.
- Закэ еидароузеи? – Тац ишэыра днахэацшит. – Уаргы уацоуп уи. Еидароума?
- Уи акэым, уара, – ихэахт Дамеи дыхэмаруа, – ани ианаразгы, кэыркэазгы узтарцало ухаргыоуп сызфэу.
- Аа, – ихэеит Тац, – уаангылшь, уаангылшь, уаргы убас еидарак сацандаз ухэара уфоуп, ақэа афеанахар...
- Афеанамхар?
- Афеанамхаргы абзиа, аха афеанахоит, – ихэеит Тац, ажэван датцапшуа.
- Иацгы убри акэын иухэоз. Иаума иацы ақэа?
- Иамузеит.
- Ухаргы уацазма?
- Сацан.
- Убома? – ихэеит Дамеи, иаaira дук игазшэа.
- Уара иухэзеи уи азы?
- Акагы. Аха сара хэаас исымоуп, азгабцаа реицш, ианахахугы ианатахымгы ахаргы уахэацоу.
- Сара хэаас исоушт азыпсы уфыкэкэа амфа уаанхалар.
- Уара уфами, – ихэеит Дамеи, – ухаргы ду, уареи сареи хаицш, иагыаф ытазап!
- Аиеи, утээз уа! Атэы сылатцала уасны, ақэоура иалагар, схаргы ухы аацоукып.
- Сара сыхэмаруеит.

Тац Дамеи еивацало ашкол ашта ианынталоз ауп апыкка-пыккахэа ақэа афеанаанахаз. Дамеи ишэыра ихы икэкны, дыфны ашкол абарца дныцаххит...

Излагаз ақэоура иакэымцит. Обакка урок иаарылгахьан еицш, мацк акара иаахкэашэа ауит, аха уеизгы ажэван ахафы ршыыхызшэа акэын уажэыгы ишыкказ, ацтақэа рлакытақэа тшэаа-тшэааза адгыл ишахагылац иахагылан. Атдыхэтэантэи аурок ианынтала, ацсы ааивганы аус фыц напы анаркызшэа, икыдхаца афыланахеит ақэа. Аееиужьзаны, иахья ихымкэарашэа.

Аурокқэа ианрылга, аацын ашьхымза интыбгыжэаауа ашьхақэа реицш, аууы рыхга, классцыпхьаза ацафцаа ндэылибахэан, абарца иаакэлеит. Азэгы иаразнак дыфны афныка ифынеихомызт. Ақэагы хкэомзт, афаршьтрақэа иртыкьаса ицон. Абарцаф ианынеицэхас-феицэхасқэа, ахаргықэа змаз ирхаргыланы рфынархеит, ирымфалаз азэыр дыказаргы даарывакны. Ахаргы змамыз шьюуки ршэырақэа рхы икэкны, мамзаргы рхылпақэа нархаршьшьны, рыфныкақэа идэықэлеит.

Дцеит Тацгы. Амфабжаранза Дамеи диццаргы фалон, аха дахэаанага здырхуада, Тац иан даакылсын, лхэычы длыварцало, рхаргы рхаргылан ашкол ашта интыцит. Абарца ицахан игылаз Дамеи затэык иакэын.

«Сан ахаргы лыман дансышьтаз саахынхэыр, уажэ снызкылоз!» – игэы дтахэыцуан.

Уажэ ихкэап, уажэшьтан ихкэап хэа дыцшит Дамеи, дыцшит, аха уаха умцсит: цас иауазшэа, аеыртынчзаны ақэоура ишафыц иафын. Игэы цтэеит.

Ус, абар алашэ иицаху ф-блакы: абарца аханы, арцафцаа руада азааигэарафы харгык гылоуп. Дамеи даанацш-аацшит. «Инасаргылан сцап абри ахаргы, – ихэеит уи гэаныла, – аха азэы сибар?» Игэы деиманакы-еиманакуа дгылан. Алеифеира

далагеит. Зны абарца дамкыкәа дхынхәны акласс дныфналон, аха уаҕагы рацәак дыфнамхакәа даадәылтуан. Икыдхаеа ақәоура ишаҕыц иаҕын. Арцафцәа руада азааигәара игылаз ахаргы уафы имгацкәа атыц аҕы ишгылац игылан. «Иҕалалак ҕалааит!» – избейт Дамеи. Ахаргы ааивакны амардуан дналбааҕыан, ашкол ашьтахь ала днавалеит. Шьапышьтыбжьқәак иаҳазшәа ибан, игәы иамукәа ашырхәа даа-қәгьежыт, аха уаф дыҕамызт. Иҕсы ааивиган, ахаргы ааитцыхны инаихаиргылан, иҕынеихейт. Амфаду аҕы архәара днавалаанза игәы тынчмызт, ар ишьтазшәа дшәапырхаҕуа дыццакзаны днеиуан. Архәара даннавала, ахаргы днытыцшыны даанапшы-ааҕшит. Уаф дыҕамызт.

«Садызцалаз, сбаазар, сбарын!» – Дамеи цытк данынаскыа, иҕаитцаз игәы иты-хо иалагеит. Еидара дук датцазшәа ихаргы ихәда иқәкны инеигон. Уи хыхьынтә илеиуз ақәа ннакылон, аха изгәамтазакәа аҕылц ааҕиргеит амфаду аҕафәарақәа ирҕачыз афар.

Афны дазааигәахо даналага, ихаргы мыцхәзаханы иааимпыцахеит. Иабеигари уи? Афныҕа инеигар, «Иабааугеи, изтәыда?» рхәашт. Инеимгар, иабеигари нас?

Дамеи агәашә дахьяаталаз, икылххашәа иҕаз ақәыцаанда ахаргы нкылирхәхәан, ауҕрахь ала инцәытцейт. Афны дахьяаизгы уаф дыҕамызт. Ишәыра акәаскыаф астол инықәйтдан аматуртахь дналбааит. Ихәы аацәыриган акрыфарагы рацәак иҕахымкәа, астол днахатәейт. «Сырбаны ҕырымтзар?» – ихы дазцаауан. Ғатцақәак ифеит, аха иифоз игәы икылахозшәа ибон. «Изтәыдашь?» – харгы ҕадыць ихы итытуамызт. «Изтәызаалакгы иззейт. Иззейт! Садызцалаз?!»

Крифашәа иун, дфагылейт. Ихкәомызт адәахыы. Акыраамта абарца дыцагылан дхәыцуа, нас ашырхәа акәаскыа дыфхашылейт. Ахаргы ыҕоуп хәа ахыдыруаз ауа-да ааимидейт, аха ахаргы имбейт. «Сан илгазар акәхап. Дабацеишь? Агәылара дца-зар акәхап. Даеа харгыкгы хамамзи!» Егы ауадагы ааимидейт. Абар! Иаакницаан, афны дындәылкыейт.

Агәашә ааигәара иитцәахыз ахаргы аацәытцихын, егы, афны ишьтихыз ахар-гы ихаргылан, дыццакы-ццакуа ашкол ахь иҕынеихейт. Ашкол аҕны даннеигы иеавак-еавакуа ауп абарца дышхалаз. Ахаргы ахыгаз атыц аҕны днеин, иааитцых-ны цшыаала инаиргылейт. Арцафцәа руадаҕны ацәажәабжьқәа гон. Дамеи ахаргы наргылары иҕынеихон еицш, шьапышьтыбжьқәак аагеит ашә аҕнытәҕкыа. Днеи-қәыцсы дцейт. Даалак-факын, итыц аҕны дадырсызшәа дкәафза даанхейт. Ашә иадгылаз, иааиртырц акәхарын, мацк иаацәытцирааит, аха ауада афнутҕа еазәы ибжыы анаага, ашә фәцхыа иныдиргәҕәалт. Дамеи илацш абри ашә иаларҕацан икын. Уи ныдыгәҕәалазшәа аниба, иҕсы ааивиган иҕынеихейт.

Амардуан дшылбааз изгәамтейт, изгәамтейт архәараҕынза дшааизгы. Абри архәара данаавала, Дамеи иҕсыц лагафәагара еиҕа иманшәалахеит. Икәаҕәа еида-ра хьанҕак нықәихызшәа ибейт. Шьта игәгы тынчын.

Афны данааи, иан дизцааит:

– Нан, ахаргы узнаган, иубоу?

– Иабаҕаз ахаргы?

– Шәара аурок шәыман. Ашә аҕны иаакдыргылары сааит. Шәырцафы иасхәейт, шәаноурышьтлак ахаргы шузаазгаз уеихәарц.

«Цабыргынгы, – ааигәахәт Дамеи, – зынза ххаргы еицшын иара!»

Владимир Анқәаб

АЖӘЛАР РҶЕИ

Самсон Чанба ихъзынфыланы

Апсны-Ханым лашәахә гәырғяхәны идыдуан,
Жәәантә кометатцас ацыпхь уцрыддуан.
Хәазара зпахуаз – ипыххаа азынцъыр,
Хтеатр арцәажәеит рапхьа «Амхацъыр».

Гәлиа – ишьтазтаз хашәкәөыра ауасхыр,
Рапхьа уа уоуп изыргәгәаз ижәәахыр.
Рапхьа етәацъаа анкыдла х-Апсны,
Ирылпхаауаз уакәын уака умзаны!

Ужәлар ургәашьамхын, Чанба Самсон,
Ужәлар еитазкьоз укалам дахапсуан!..

Дыками дцәытатәа ихата зымәа,
Аишьцәа зеинимшәо ирылазто азәа:
Аха ажәлар еитазкьоз укалам дахапсуан,
Ужәлар ургәашьамхын, хапсуа Самсон!

Аишьцәа реилыхра кәамларцаз уқәпәон,
«Ашәт-капшь» еитәоухауан, «Аиааира» хурбон.
Сәафәы еиха иааиуеит хәа даәа бызшәак,
Иуламсит зхатәы иагәтасуа кәазшьак.

Уабацәа рцеира абирак шьтых иукын,
Лакоба уиаргәажәәан – аус ду уазкын!..
Апсны-Ханым лашәахә гәырғяхәны идыдуан,
Жәәантә кометатцас ацыпхь ацрыддуан.

Уи ацыпхь иахылтны ашәт капшь капсон –
Ашәт капшь дахылтуан хапсуа Самсон!..

Лакобагь дафеит уи амаәт еикәатцәа...
Уаргь уқәра дыркяфәит ха хагацәа...

Аха ажәлар дырпазар псра икәым ацеи –
Ашәт капшь канзашам – аеыртбаа имгәацеи!

Кәымф Ломиа

АРБАҒЪ

Алақә

Шыыбжьон. Реаҗан ацәа
Абарцаҗе ииан алақәа,
Абгахәычы мцахәкацәа
Иаавцит ақыдуахәа.

Аҗсы заны иааиуа-иааиуа,
Ғшьаала иргыло ашьапқәа,
Инарылаҗшит еиваҗуа,
Ашҗа иҗаз акәытқәа.

Абгахәычы анакьаҗа,
Абар, абар иҗкалеит.
Рбаҗь хәычык ашьац татаҗе
Кашәарах хәычык абеит.

Уи шабаз аҗызцәа ирамхәа,
Идәыкәлеит иҗкьаны,
Арбаҗь хәыч аика мцабзха,
Ишнеиуаз аандахь еиханы.

Бла цеицеик инхыҗшылан,
Иаангылт ишанханы.
Абгахәыч уаҗа игылан,
Игылан аеырхианы...

Аеазнымкылт Арбаҗь уаҗа,
Ее, ажәәа җкьеит.
Абгахәычы асаса арахан,
Ишеибгаз инаҗапкеит.

Аамҗа цон, ицон иқәхан,
Ицон хәыч-хәычы.
Амгәа иацло, адәы иқәхан,
Иҗкан абгахәычы.

Амыжда афызцәа ирылкны,
Амфәхәаста ианны,
Амлашыра ақышә икәкны,
Ишнеиуаз енак зны:

Какыу-какыу, какыу-какыу хәа,
Бжык алымха интаст,
Азныказ уи закәу хәа
Азымдырит зынзаск.

Абла цеицеит, абла кәазхеит,
Итцархеит ашьямхы,
Алымха ифәхеит, икьацәхеит,
Ейкәыццеит ацсахы.

Инталеит уака ахшыыра,
Изагәзагәуа, итаауа:
«Рбагы бжума, абнаршәыра
Илыфны исахауа?!»

Арбагы фәцхәа абжыы гахит,
Абжыы хәәеуп оумашәа.
Абгахәычы агәы иабахит.
Иаарласны иакрашәа.

Цъара илхо ажәырттра,
Цъара илхо афаса,
Цъара итысуа ашәырттра,
Ишнеиуаз ифкьаса,

Гәашәк инадгылт, ргәы цхәфыруа,
Аматцуар тәан ааигәаза.
Ифәтибаркьан ашыр-сырхәа,
Инашьталт ицхатца.

Абна иасит, абна илхеит,
Рыбжыы цәгыәхеит гәгәашәа.
Абгахәычы фәра идмырцеит,
Иргеит еимфыжәжәа.

Абгахәычы амгәа интыцан,
Рбагы назак еикәацхо,
Аматцуаркәа салам рытан,
Рацхәа икацеит иеырбо!

Амтәыжәфәкәа адыкдыкхәа
Иаршәшәеит, иарқацеит.
Ахы рыкәкны акикихәа
Афыттра танатцеит.

«Абар ассир, уара уабаказ?
Ирызцъашьомызт алақәа.
«Сара сакәым, шәа шәабаказ
Санагауаз сеимлагәа?»

Иныкәцала-аакәцало,
Атыхәа шытасуа, еилыхха,
Аматцуаркәа ашьтапало
Арбагы талон амзырха.

Владимир Ацнариа

АҔСШӘА

АҔсшәа! Исыцыршаз сажәа,
Гәыпхәыхштас изырхәыхә сҕырҕы,
Псра-зра зқәым жәлар ражәа,
Уара сыблагә, схы, са сыҕсы.

Изызбозеи адгьыл ҕабгоушәа,
Изызбозеи хәлар имшауа.
Изызбозеи амра ҕашәоушәа –
Ҙыара аҕсышәак са иансмаҕауа?

Акаамет ззырхәо ҕаларҕы –
Усеипш анцәа хтоумырҕшын!
Машәырны сазәыкны сеикәхарҕы,
Стәаа-пшаауа са снатцысын,

Иқәыблааз геи-шьхеи сырхысны,
Аҕсышәак ахьырхәо сназарц,
Зи-мцеи ирзымгаз насыҕны
Аҕсыуак инхарта сыҕшаарц.

«Ахәра ашәа» еицаххәап хнеидтәалан,
Илеиҕеиуанатц уаҕа хәҕсыҕ,
Аҕсышәала хшеицәажәо хаала,
Хәҕсуазарҕы – хшаҕсыуауа хәҕсыҕ.

АҔсшәа! Уаныҕам сыгәнахауп,
Сәахәы сзархәазом адунеи,
Узқәиааз адгьыл ссир псраха,
Уҕсзом! Урхыҕла геи-шьхеи!

АҔсшәа! Исыцыршаз сажәа,
Гәыпхәыхштас изырхәыхә сҕырҕы,
Адунеи ду иакәлоу жәлар ражәа,
Уара – сыблагә, схы, са сыҕсы!

Иажәинраалоу ацуфарақәә

Валери Касланзиа

Алымха дууп,
Ахәыжә аҕьойт,
Цытбжыказ
Ишәаҕьойт.
Аха шәхацәоуп,
Ишәыбжъя,
Хәартацшык амазам...
(Ажъя)

Абааш иафызоу
Ахан аргылоит,
Афны агәашья
Ифакны,
Нас ицоит
Ацхарра анмацхо,
Дгыыл харакахь ицырны.
Уи ацыхәә
Быжькацәоуп,
Зызбахә сымоу
(Ажәцыс) ауп.

Аеарбабоит,
Аеарчуеит,
Аехыршәәа
Агәы ейбакуеит.
Ацында еитцнахуеит,
Еитцыхәхәо,
Уафы изеилыргом
Иахәо.
Зысык иаҕароуп,
Ижәбахьюу акәушь?
Иахьзуп иара...
(Акәокәушь)

Зегь анфыхо,
Ашәа анырхәо,
Амш анцәырцуа
Афы хты,
Атыфараф ицәоуп
Ахы ҕазза,
Фынла аеатцәахуеит...
(Аты)

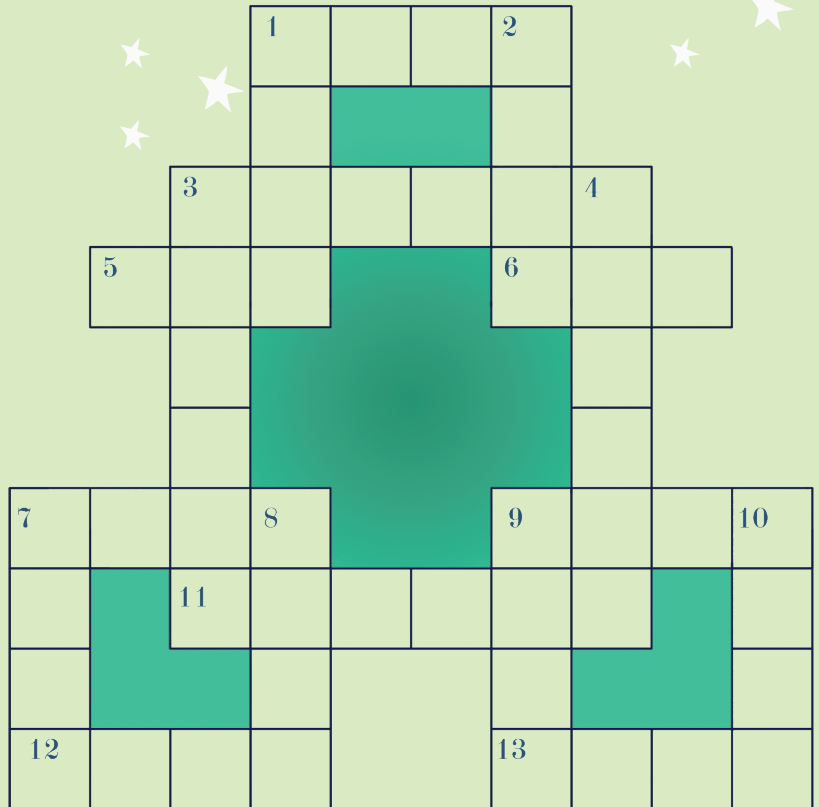
Ажәеихда

Армарахьтәи арғыарахь:

1. Иеман ахтнықалақы. 3. Аду-
неи ағы зегы рааста икыағы
азиас. 5. Ақснйтәи қытақ.
6. «Ампахьшь хәычы имбазо»
(Ацуфара). 7. Тоурыхтә хтыск
ма фырхатқак изку алирикатә
ашәа. 9. Пхәыс хьзуп. 11. Атла
ахәтақ. 12. Аңықәреи ахылоу.
13. Анышь иахагылоу.

Хыхьынтә цақа: 1. Хатца
хьзуп. 2. Аңсыуа жәлак. 3. Аң-
цаагарашәа. 4. Заз Дарсалиа
иажәабжык. 7. Амца иахылцуа.
8. Ауағы ицәеижь ахәтақ.
9. Ашәкәы иахарто. 10. Ажәахәа
ду.

Абзага, агеы, ацеа, аурд.
аҧра, Смен, Ануа, Саа,
Радеда, Репруа, аода,
абз, Аҧра, агеыца, амхы,
Аҧкаа: Алоа, Дал,

АМЦАБЗ

№ 2, 2023 ш.

АРЕДАКТОР ХАДА ИННА АХАШЦХА

Аредакциятә еилазаара:

С. Сазба (аредактор хада лхатыпуау,
атакзыцхықәу амазаныкәгау),

А. Гогәуа, Гә. Кәыцниацха,

В. Цәыцьба (асахь. редактор),

Н. Кәарчиацха (акәша аредактор).

Компиутерла еикәлыршәеит В. Бганба,
акыпхьы И. Лашәриацха.

Ажурнал сахьала еикәиршәеит

В. Цәыцьба

Аредакция атызтып: 384900. Акәа ак.,

Ажәанба им., 9. Ател: 226-25-52

Амцабз (Пламя)

Детский журнал Союза писателей Абхазии.

Выходит один раз в 2 месяца.

Адрес редакции: 384900, г. Сухум.

ул. Званба, 9. Тел.: 226-25-52

Отпечатано ЗАО «Арашь»

г. Сухум, ул. Эшба, 168

Акыпхьыртахь ирытоуп:

Аформат 60/84 1/8.

Аофсет кыпхь хкы 1, 86 кь.бгыщ.

Атираж 4000.

Аеатцапқа

Икыпхьхуп ИАЕ «Арашь» аҧны

Итыцуеит 1957 ш., лацара (май) мза аахыс